

Pinkstergemeenten en avondmaalsbeleving

drs. H.H. Zegwaart

Inleiding tijdens de 9e dialoogbijeenkomst pinksterchristenen - rooms-katholieken

Amersfoort 28 november 2003

In de Pinkstergemeenten ligt het accent sterk op de persoonlijke geloofsbeleving van de individuele gelovige. Deze nadruk is natuurlijk niet exclusief voor het Pentecostalisme, maar is er wel erg geprononceerd. Het feit dat dit gegeven doorwerkt in de beleving van een instelling als het Avondmaal hoeft dan ook nauwelijks verwondering te wekken. De vraag die zich onmiddellijk laat stellen is de volgende: *Hoe werkt deze individualisering van het geloof door in de avondmaalsbeleving?* Dat is de centrale vraagstelling van dit referaat.

Om een beter zicht op deze materie te krijgen, zullen eerst de contouren van een paar andere aspecten van de pentecostale geloofsbeleving geschetst dienen te worden.

- Binnen de configuratie van het pentecostale geloof is de geloofservaring een pendant van de individualisering van het geloof.
- Een andere pendant ervan is de ondergeschikte plaats van de gemeente als instituut in de geloofsbeleving van de gemiddelde pinkstergelovige.
- Een laatste voorvraag heeft betrekking op de avondmaalsopvatting die in de Pinksterbeweging prevaleert.

1. Geloofservaring

Kenmerkend voor het Pentecostalisme is de intense geloofsbeleving. Dat begint direct bij de bekering. Mensen “komen tot geloof”, soms uit een niet-gelovig milieu, maar vaker uit een gelovige achtergrond. In het eerste geval is er sprake van nieuw geloof in het tweede geval van geloofsverdieping. In beide gevallen echter gaat het meestal niet in de eerste plaats om een rationele geloofsbeslissing: een gelovig instemmen met een set geloofswaarheden (assent). Nee, het gaat om een intensivering van de geloofsbeleving. Bepaalde aspecten van het reeds beleden geloof worden door blootstelling aan de zeer persoonlijke geloofsbeleving in pinksterkringen tot leven gewekt. Mensen komen anders in het geloof te staan. De belijdenis krijgt een existentiële dimensie. In de taal van het Johannesevangelie: men ervaart een wedergeboorte (Joh. 3). Men ervaart “een nieuw worden en een voorbijgaan van de oude dingen” (2 Cor. 5). En daar waar er ook sprake is van een verandering van levenshouding en de daarbij passende gedragsverandering zal de omgeving van de persoon in kwestie de verandering eveneens vaststellen en al dan niet op waarde weten te schatten. Veel bekeerlingen getuigen van hun bekering en wedergeboorte in termen van de duisternis en licht metafoor van de 1^e Petrusbrief; of van het beeld van bevrijding uit de slavernij, dat Paulus soms in zijn brieven bezigt. Vroeger leefde men in geestelijke duisternis en was men geknecht door de zonde, terwijl het licht nu is doorgebroken en men ervaart van de macht van de zonde bevrijd te zijn.

De ‘doop op belijdenis’ versterkt de ervaringsdimensie van het geloof. Met wéét niet alleen dat men gedoopt is, maar men is naar de waterdoop toegesloven. Men heeft er zelf toe besloten en begrijpt (tot op zekere hoogte althans) waartoe de doop is ingesteld. In de beleving van velen, markeert het doopritueel de overgang van het ‘rijk van de duisternis’ naar ‘het rijk van het licht’.

Er is nóg een element in het pinkstergeloof dat de ervaringsdimensie van het geloof enorm versterkt en dat is de doop in de Heilige Geest. In vroeger jaren sprak men in de Anglo-Amerikaanse wereld wel van een tweede ‘crisiservaring’. Waarbij ‘crisis’ dan opgevat moet worden als ‘punt van beslissende ommekeer’. Door de samenkomsten waarin men wachtte op de komst van de Geest werd bij de gelovigen een enorme spanning opgeroepen. Ongeacht van hoe we nu tegen

die praktijk aankijken, de uitdrukking onderstreepte in elk geval de intensiteit van de ervaring. Mensen *wisten* niet slechts dat de Heilige Geest over hen kwam, ze *ervoeren* dat ook. De getuigenissen uit vervlogen tijden spreken van extase, van uitbundige blijdschap, van beven en trillen, van innerlijke kracht, en natuurlijk van die wonderlijke ervaring van het spreken in tongen.ⁱ Soms beschrijven mensen die ervaring met het beeld van het losbreken van een stroom van woorden uit hun binnenste.ⁱⁱ

Die hele fase, die in de katholieke sacramentstheologie wel de ‘initiatie’ wordt genoemd, is in de geloofsbeleving van de Pinkstergelovige bijzonder rijk aan religieuze ervaringen.

2. De plaats van de gemeente

In de geloofsbeleving van de pinkstergelovige speelt de gemeente een grote rol. Die rol valt wellicht het beste te typeren als de context voor (veel van de) geestelijke ervaringen. Pinkstersamenkomsten worden vaak ervaren als een belevenis. In heel wat gemeenten mag dat gerust voor een groot deel op het conto worden toegeschreven van de band die de samenzang begeleidt. De zangdienst – het eerste deel van de traditionele pinksterdienst – is vaak enerverend. Maar daarmee is natuurlijk lang niet alles gezegd.

Pinkstergelovigen voelen zich gezegend als zij in de samenkomsten de werking van de Geest bespeuren. Dat kan op veel manieren gebeuren. Soms wordt een lied als bijzonder indrukwekkend ervaren en geeft het aanleiding tot uitspraken over een waarneembare aanwezigheid van de Heer. Als er in een samenkomst, die meestal door meerdere personen onafhankelijk van elkaar wordt voorbereid, toch sprake is van een duidelijke harmonie, bijvoorbeeld tussen de zangdienst en de prediking, of tussen sommige gebeden tijdens de aanbiddingsdienst - het deel van de samenkomst waarin de gemeente vrij mag participeren - dan wordt dat gewoonlijk toegeschreven aan de werking van Gods Geest.

De samenkomst biedt ook een platform voor gemeenteleden die een getuigenis willen geven. Zulke getuigenissen gaan meestal over levensomstandigheden waarin de gelovige de hand van de Heer heeft herkend. Het moge duidelijk zijn, dat er aan een dergelijk getuigenis vaak een diepe geestelijke ervaring ten grondslag ligt. Tijdens de aanbiddingsdienst wordt er vaak niet alleen gelegenheid gegeven om hardop te bidden, maar dit is tevens de fase van de samenkomst waarin mensen soms profeteren, een aantal zinnen die als woord van de Heer, of toch als bijzonder pregnant aan de gemeente worden voorgehouden. Ook wordt er tijdens dat onderdeel van de dienst soms hardop in tongen gesproken en is er gelegenheid voor de andere verbale uitingen van de Geest (woord van wijsheid, woord van kennis). Dat een dergelijke manifestatie van de Geest een heuse geestelijke ervaring inhoudt voor degene die daarbij instrument is, mag duidelijk zijn. Hetzelfde geldt voor degene die zich erdoor aangesproken voelt. Daarnaast voelen ook de andere leden van de gemeente zich vaak in hun geloof gesterkt.

Op de prediking volgt niet zelden een uitnodiging aan mensen, hetzij om hun leven aan de Heer te geven, hetzij dat opnieuw aan Hem toe te wijden. Aan die uitnodiging wordt vaak de oproep gekoppeld om naar voren te komen. Ook komt men wel naar voren voor voorbede om genezing of in verband met een andere nood. Een enkele keer komen mensen naar voren om anderen te representeren (zoals niet gelovige gezinsleden in nood, of burens en goede bekenden). In sommige gemeenten wordt er voor het front van alle aanwezigen gebeden. In andere gemeenten wacht men daarmee tot er na de samenkomst een meer pastorale setting kan worden gecreëerd. Soms zijn dergelijke momenten van ‘bediening’ heftig, maar vaker voltrekt de bediening van mensen zich in alle rust. In elk geval, de momenten van bediening zijn zeker een bron van religieuze ervaring voor de betrokkenen en soms voor de gemeente als geheel.

Daarmee is de opsomming van religieuze ervaringen voor Pinkstergelovigen echter geenszins

uitgeput, maar is de achtergrond voor de centrale vraag van dit referaat, m.i. voldoende geschilderd.

3. De avondmaalsopvatting van de Pinksterbeweging

In z'n algemeenheid kan worden gesteld, dat de Pinksterbeweging het Avondmaal weliswaar als een sacrament ziet, maar dat haar sacramentsopvatting nogal verschilt van die van de Rooms-Katholieke kerk. Voor de Pinksterbeweging is een sacrament niet in de eerste plaats een genademiddel, maar vooral een 'instelling van de Heer.' Een gebruik dat speciale betekenis heeft en bijzonder waardevol is, omdat het op de Heer zelf terug gaat.ⁱⁱⁱ

Voor haar Avondmaalsopvatting zoekt de Pinksterbeweging, voor zover ik kan zien, vrijwel altijd aansluiting bij de positie van de Zwitserse Reformator Huldrych Zwingli (1484-1531). Overigens is de keuze voor de avondmaalsopvatting van Zwingli minder voor de hand liggend, als men bedenkt dat het juist Johannes Calvijn is, die de rol van de Heilige Geest in de viering van het Avondmaal benadrukt. Volgens hem is de gedachte aan een transsubstantiatie overbodig, aangezien de gemeenschap met Christus niet in het nuttigen van de (substantie) van lichaam en bloed van Christus ligt verankerd, maar in het deelhebben aan de Geest.^{iv}

In het conflict tussen de Rooms-Katholieke kerk en de Reformatoren speelden de woorden van Jezus bij de instelling van het Avondmaal in Marcus 14:22 en parallellen een hoofdrol. Alles draaide daarbij om de juiste theologische uitleg van de woorden "dit is mijn lichaam".^v De positie die Zwingli in deze controverse innam, wordt vaak aangeduid als die van de 'symbolische tegenwoordigheid'. Christus is symbolisch aanwezig in de elementen van brood en wijn. De nadruk valt dan op de gedachte dat de maaltijd ter gedachtenis wordt gehouden. De zinsnede "doet dit tot mijn gedachtenis" komt uit het Lucasevangelie (22:19) en wordt in verkorte vorm ook bij Paulus aangetroffen (1 Cor. 11: 24).

Volgens Zwingli begaat men een vergissing als men het 'estin' in de instellingsformule al te letterlijk opvat. Zwingli is van mening dat het woordje 'is' moet worden opgevat als 'representeert'. Brood en beker representeren dan Christus, anders gezegd: zij staan symbolisch voor de Heer.^{vi} Zijn aanwezigheid heeft dus niet het karakter van een reële aanwezigheid in de elementen van het Avondmaal, maar door de setting van de avondmaalsviering is Christus door de verandering van betekenis aanwezig in het gemoed van de gelovigen die eraan deelnemen. Op deze manier wordt elk mechanisch gebruik van het sacrament door Zwingli uitgesloten.

Hoewel deze leer van het Avondmaal in pinksterkringen niet zo vaak onderwerp van theologische doordenking is, wordt vrijwel steeds het 'gedachteniskarakter' (het *anamnesis* karakter) van de maaltijd benadrukt.^{vii} In Artikel 10 van de geloofsbelijdenis van de VPE wordt het volgende over het Avondmaal gezegd: *Wij geloven dat het Heilig Avondmaal een uitbeelding is van ons deelhebben aan het lichaam en bloed van onze Heer Jezus Christus en een verkondiging is van zijn dood, totdat Hij komt. De gelovigen nemen na zelfonderzoek deel aan het eten van het brood en het drinken van de vrucht van de wijnstok.*^{viii}

In de eerste plaats valt op dat het woord 'sacrament' zorgvuldig vermeden is, aangezien dat alleen maar weerstanden oproept. Liever spreekt men van 'instellingen van de Heer', maar aangezien veel formuleringen in de geloofsbasis van de VPE een functionalistisch karakter hebben, wordt ook die uitdrukking hier niet gebruikt.

Theologisch gezien vallen twee dingen op: enerzijds wordt de symboliek benadrukt. Het Avondmaal als zodanig, en niet een specifiek aspect ervan, heeft het karakter van een uitbeelding. Wat erin tot uitbeelding wordt gebracht, wordt geschetst in termen van participatie: De gelovigen hebben deel aan het lichaam en bloed van de Heer. Hier klinkt de soteriologische grondtoon van het pentecostale geloof door. Een tweede nadruk valt op het kerygmatische karakter van de viering: het is een verkondiging van Christus' dood. Onuitgesproken blijft een nadere toelichting op de aard en functie van Christus' dood. Vanuit de rest van het document mag worden verondersteld dat hier wordt gedacht aan het verzoenend karakter van Zijn lijden en dood. Het zijn deze heilsfeiten die in

de avondmaalsviering worden verkondigd; ze worden er op geen enkele wijze in herhaald, zoals dat in de decreten van het Concilie van Trente werd bepaald. De gedachte van de opstellers van de *Geloofsbasis van de VPE* dat het hier om een verkondiging van de heilbrengende gebeurtenissen in het leven van Christus gaat, spoort met de participatiegedachte die eraan vooraf gaat. Als in het voorbijgaan, wordt ook de eschatologische dimensie van de avondmaalviering aangestipt. Immers, de zinsnede “totdat Hij komt” sluit een verwijzing in naar de consummatie van het heil bij Christus’ wederkomst.

De tweede helft van het artikel brengt de gelovige in beeld. Men eet en drinkt na zelfonderzoek. Deze zinsnede onderstreept het *heilige* karakter van het Avondmaal. Het gaat immers niet om een profane maaltijd, maar om een rituele maaltijd, waarin een enkel hapje en een enkel slokje dient om het deelnemen aan het heil te bevestigen. Door dat ene stukje brood en dat ene slokje wijn tot zich te nemen, verklaart men – net als in de doop – het eigendom van Christus te (willen) zijn. Het zelfonderzoek is ook consistent met de ervaringsgerichtheid van het pentecostale geloof.

Binnen de context van een rijke religieuze ervaring die van het geloof van de pinkstertraditie kan nu de vraag naar de Avondmaalsbeleving veilig aan de orde worden gesteld.

4. De gemeente als de context voor de Avondmaalsviering

De gemeentesamenkomst is in de beleving van de Pinkstergemeenten de juiste plaats voor het vieren van de instellingen van de Heer: Doop en Avondmaal. Het komt echter wel eens voor dat het Avondmaal ook buiten die setting wordt gevierd. Te denken valt aan een viering met bedlegerige gemeenteleden of bij speciale gelegenheden waarbij soms een klein deel van de gemeente aanwezig is. Omdat Pinkstergelovigen de gemeente eerder als gemeenschap van gelovigen (*koinoonia*) zien dan als instituut, ziet men het meestal niet als bezwaarlijk om het Avondmaal (sporadisch) te vieren buiten de context van de gemeente. Men wil dan in een andere dan de meest geëigende plaats voor de viering van het gedachtenismaal uitdrukking geven aan de verbondenheid met God en met elkaar. Te denken valt aan vieringen in de context van bijv. de theologische ambtsopleiding of van een woongemeenschap. Omdat men daarenboven in kringen van de Pinksterbeweging meestal een egalitaire ambtsopvatting huldigt, vindt men het niet per sé noodzakelijk dat daar een predikant bij aanwezig is om die viering te leiden. Het is me opgevallen dat als ik daar wel eens een kritische vraag over stel, verbaasde reacties meestal mijn deel zijn.

Als de gemeente toch de geprivilegieerde context is voor de Avondmaalsviering, dan moet de vraag naar de verhouding tussen de beide sacramenten van de Pinksterkerken aan de orde worden gesteld. Die vraag wordt prangend als het gaat om deelname van kinderen aan het Avondmaal.^{ix}

Vrijwel alle Pinksterkerken kennen de doop op belijdenis en dus wordt het gros van de kinderen in de gemeenten niet als baby gedoopt. Toch hebben sommige kinderen op een gegeven moment behoefte om deel te nemen aan het Avondmaal. Op basis van de christelijke traditie, lijkt het meest voor de hand liggende antwoord afwijzend te moeten zijn. Immers, de doop is voor de brede christelijke traditie grondlegend. Toch wordt er in deze kwestie vanuit de denominaties zelden een voor de gemeenten dwingend beleid gevoerd. De plaatselijke gemeenten mogen hun beleid zelf bepalen en dus bestaan er meerdere benaderingen naast elkaar. Ten eerste sluit een aantal gemeenten zich bij de brede traditie aan en laat ongedoopte mensen niet tot het Avondmaal toe. Ten tweede zijn er gemeenten die een andere afweging maken en die alle gelovigen – ook als ze de doop op belijdenis nog niet hebben ondergaan - toch tot het Avondmaal toelaten. In de derde plaats zijn er gemeenten, die kinderen op een leeftijd waarop men mag veronderstellen dat ze weten wat ze doen, tot de viering toelaten; of ze laten het aan de ouders van die kinderen over.

Het voert nu te ver om verder op deze kwestie in te gaan, maar het zou interessant zijn om eens te onderzoeken in hoeverre het hebben (of krijgen) van religieuze ervaring hierbij een rol speelt.

Een ander aspect van de avondmaalsviering, waar in de pinksterbeweging nog wel eens pragmatisch tegenaan wordt gekeken, is de kwestie van het gebruik van een beker of kleine bekertjes.^x In de berichten over de instelling van het Avondmaal gaat er weliswaar slechts één beker rond, maar dat feit alleen kan nauwelijks van doorslaggevende betekenis zijn in relatie tot de keuze voor of tegen het gebruik van individuele bekertjes. Wellicht is het in dit verband zinnig om er nog eens op te wijzen dat Paulus het thema van eenwording met het lichaam van Christus in 1 Cor. 10:16-17 beargumenteert vanuit de eenheid van het Avondmaalsbrood. Wij eten van het ene brood. Exegeten wijzen erop dat hij daarbij niet zozeer denkt aan één enkel brood, maar aan brood als 'bulkproduct'. Wij nemen alle deel aan het brood, ook al worden er meerdere broden in de viering gebruikt. Als we dit accepteren, dan geldt eenzelfde redenering voor de beker. Als er al redenen tegen het gebruik van kleine bekertjes zijn aan te voeren, dan komen die toch voort uit overwegingen die te maken hebben met een protest tegen bijvoorbeeld de individualisering van het geloofsleven. Dat kan men trouwens gemakkelijk tegengaan door de gelovigen te vragen om het uitgedeelde brood tegelijk te nuttigen. Hetzelfde kan worden gedaan met de uitgedeelde bekertjes. Zo wordt de eenheid van de gemeente op een andere manier toch weer tot uitdrukking gebracht.

Belangrijk als de viering van het Avondmaal is, is daar in het gros van de avondmaalsdiensten die ik als gast meemaak vóór het moment van de avondmaalsviering zelf niet zoveel van te merken. Een enkele keer wordt er in de zangdienst een avondmaalslied gezonden, maar in de prediking wordt van het Avondmaal, of van thema's die er nauw mee samenhangen, niet of nauwelijks gewag gemaakt.

In sommige gemeenten wordt er in de opbouw van de dienst als volgt met de avondmaalsviering rekening gehouden: de tijd van lofprijs en vrij gebed (de aanbiddingsdienst) wordt doorgeschoven tot na de prediking. Als het brood en de beker dan in de gemeente rondgaan, wordt er gelegenheid gegeven voor het vrije gebed en het spontaan inzetten van avondmaalskoortjes door gemeenteleden. Uiteraard zijn veel van die gebeden traditioneel (maar daarom niet minder gemeend), terwijl er soms gebeden worden uitgesproken waaruit een heel diepzinnig besef spreekt van de waarde van de maaltijd van de Heer, of van een intense beleving van hetgeen gerepresenteerd wordt in het avondmaalsgebeuren.

Er zijn Pinkstergemeenten die een geheel eigen wijze van avondmaalsviering hebben. In de gemeenten die tot 'Stromen van Kracht' - een vroegere stroming in de Pinksterbeweging - behoorden, werd de viering van het Avondmaal sterk verbonden met de uitoefening van de geestelijke gaven (uit 1 Cor 12). In deze gemeenten gingen het brood en de beker niet in de gemeente rond. In plaats daarvan stelden de voorganger(s) en/of enkele oudsten zich bij de avondmaalstafel op en kwamen alle leden die er aan wilden deelnemen naar voren. Terwijl zij de elementen tot zich namen, werd er vervolgens met elk van hen kort gebeden en werd er een 'woord van de Heer' over hen uitgesproken. Dat woord van de Heer kon een profetisch woord zijn, of een woord van kennis, of van wijsheid.

Dat deze wijze van avondmaalsviering een intense religieuze beleving inhield, behoeft nauwelijks betoog. Toch is dit gebruik bijna overal in ongebruik geraakt. De redenen daarvoor moeten eensdeels gezocht worden in het verlopen van de stroming, voor een ander deel is het vaak triviale karakter van de woorden die bij die gelegenheden werden gesproken er debet aan.

Ik ken tenminste één gemeente waar de viering van het Avondmaal nog enigszins aan dit gebruik herinnert. In die gemeente vraagt men de deelnemers in groepen van vijftien tot twintig naar voren te komen. De voorganger spreekt tot elk groepje een bemoedigend of opwekkend woord, of

leest een stukje uit de bijbel aan hen voor. Vervolgens nemen zij de elementen van brood en wijn tot zich en keren naar hun plaats terug. Op deze manier wordt aan de avondmaalsviering een extra dimensie toegevoegd. De procedure is overigens wel zeer tijdrovend, zeker als de gemeente een groot aantal leden heeft.

5. Intentionaliteit en het karakter van de maaltijd van de Heer als gedachtenis maal

Zich welbewust van het woord van Paulus dat het Avondmaal mag worden gevierd “telkens als gij samenkomt en zo dikwijls als men de dood van de Heer gedenkt,” hebben de meeste Pinkstergemeenten er desalniettemin voor gekozen om het slechts eens in de maand te vieren. Ongetwijfeld hangt dit samen met een verlangen om dit bijzondere ritueel voor slijtage te behoeden. Immers het karakter van het Avondmaal als een gedachtenismaal, verlangt een bewuste viering. Immers, voor het besef van pinkstergelovigen betreft het hier zeker geen rite met een automatische werking. Het is een ritueel dat er om vraagt, dat de deelnemer op het verlossingswerk van Christus is betrokken en dat ook weet. Vandaar dat voorgangers gewoonlijk aan het begin van de viering tegen de gemeente zeggen, dat het Avondmaal open staat voor een ieder die zich een kind van God weet. Een zekere mate van intentionaliteit, van betrokkenheid van het deelnemende subject, de ‘ik die eet en drinkt’ op het object, de ‘heiland’, wordt dus op z’n minst wenselijk gevonden. Ik formuleer hier voorzichtig, want als deze stelling te ver wordt doorgetrokken, dreigt het gevaar, dat de werkzaamheid van het sacrament (geheel) wordt toegeschreven aan het subject.^{xi} Daarvan kan echter geen sprake zijn, aangezien dat een miskenning van de wederkerigheid van de intentionaliteit zou betekenen. Immers Christus is niet slechts ‘object’ in de relatie; Hij is tevens ‘subject’. Sterker, Hij is in de eerste plaats ‘subject’ in de relatie tussen Verlosser en verlostte. Hij was het, die het initiatief tot de relatie heeft genomen. Het was de Verlosser die de gelovige in de duisternis van zijn of haar heilloze leven zonder God heeft opgezocht. Uit genade heeft Hij een relatie, die door liefde wordt gekenmerkt, met de gelovige tot stand gebracht, die vervolgens positief op Christus’ heilsaanbod heeft gereageerd. In die zin is de gelovige mens in eerste instantie zelf ‘object’.

Maar als het gaat om de avondmaalsbeleving is het zinvol om hem of haar als ‘subject’ te kwalificeren en te benadrukken dat er in de beleving van de Pinkstergelovige toch sprake dient te zijn van een zekere mate van intentionaliteit, van betrokkenheid bij de zaak die in het gedachtenismaal in herinnering wordt geroepen. Op die manier wordt alle ritualisme tegengegaan alsmede de altijd latent aanwezige magische beleving van de Avondmaalsviering.

Een laatste facet van de Avondmaalsbeleving dat hier aan de orde kan worden gesteld, is de ervaring van menig pinkstergelovige dat er kracht van de Avondmaalsviering uitgaat. Die kracht kan bestaan uit bemoediging voor mensen die twijfelmoedig zijn of kampen met aanvechtingen in hun geloofsleven. Het feit dat zij – ook al voelen zij zichzelf onwaardig – toch tot de maaltijd van ..., sterkt hen in de wetenschap dat zij voor God ‘toch aanvaardbaar zijn’. Hoeveel gelovigen zijn er niet die deelnemen in het besef dat God genadiger voor hen is, dan zij voor zichzelf zijn (vgl. 1 Joh 3:21)?

Zij die met ziekte kampen, putten troost uit het feit dat Christus voor hen stierf en hen zo een leven in Gods koninkrijk in het vooruitzicht stelde; een leven waarin er ook geen ziekte meer zal zijn. Daarnaast kan de viering van het Avondmaal zieken ook op een andere manier tot zegen zijn. Zo af en toe getuigen mensen ervan dat zij na deelname aan het Avondmaal genezing ontvingen.^{xii}

Zij die lijden te dragen hebben, putten kracht uit de wetenschap dat er Eén was die naar de strengste menselijke maatstaven een goed mens was, maar die desalniettemin een schier ondragelijk lijden te dragen kreeg, en zo een bron van leven en vreugde voor ontelbaren werd.

6. Enige aanbevelingen

Bij wijze van afronding wil ik een paar aanbevelingen doen met betrekking tot de theologische

doordenking van het Avondmaal en voor de orde van dienst van samenkomsten waarin het Avondmaal wordt gevierd.

1. Het lijkt zinvol om de avondmaalsopvatting van Calvijn eens door te denken in het licht van de Pneumatologie van de Pinksterbeweging. Het vermoeden is gewettigd dat zijn opvatting wel eens consistentere kon zijn met de theologie van de beweging in z'n geheel.
2. De vraag naar de verhouding van de sacramenten is m.i. gewichtig genoeg dat daarover in kringen van de Pinksterbeweging een diepgaande theologische bezinning op gang zou komen.
3. Het is zeker niet verkeerd als avondmaalsdiensten in Pinkstergemeenten meer toegesneden zouden zijn op de viering van de maaltijd van de Heer dan nu het geval is.
 - De liederen mogen best uitgezocht worden op het criterium van hun toepasselijkheid bij de maaltijd van de Heer, al dan niet omdat zij direct of indirect het Avondmaal als thema hebben.
 - In de prediking die aan de avondmaalsviering vooraf gaat, mogen de verschillende aspecten ervan gerust onderstreept worden. In het Nieuwe Testament zijn de gedeelten die direct over het Avondmaal gaan betrekkelijk schaars, maar de gedeelten met elementen die thematisch met het Avondmaal samenhangen zijn er legio. Ook het Oude Testament bevat tal van passages die er indirect op kunnen worden betrokken. Hetzelfde geldt voor de christelijke theologie.
 - Ook de orde van dienst mag bij de viering van het Avondmaal wat mij betreft gerust aangepast worden. Wat is er bijvoorbeeld op tegen om de prediking op de viering van het Avondmaal te laten volgen als het begrip van dit gebeuren in die prediking wordt uitgediept? Verder kan men zich afvragen of de wijze waarop de avondmaalsviering plaatsvindt niet zou kunnen worden gevarieerd. Het lijkt me geen principe kwestie of er één of meerdere grote bekers worden gebruikt, of een groot aantal kleine bekertjes, of de elementen worden rondgedeeld, of dat de gemeente naar voren moet komen om deel te nemen.

Besluit

De viering van het Avondmaal is voor gelovigen uit de Pinkstertraditie een belangrijke zaak, waarbij de genade die God ons in Christus betoond heeft voorop staat. Verder is het is een bron van religieuze ervaring voor gelovigen er bewust aan deelnemen en zich door het nuttigen van brood en wijn op een tastbaarder wijze bewust worden van Gods liefde. In zover het deelnemen aan het Avondmaal het geloofsvertrouwen strekt en het bewustzijn van de identiteit van de christen doet groeien, mag het ook binnen de pentecostale theologie een genademiddel heten.

In hoeverre dat echter ruimte schept voor toenadering van de pentecostale en de katholieke Avondmaalsopvatting staat te bezien. En tenslotte kan men zich met reden afvragen of dat voor Avondmaalsbeleving in beide tradities fundamenteel anders ligt...?

Deze tekst is gepubliceerd op website StuCom, <http://home.hetnet.nl/~stucom> of via www.kcv-net.nl/stucom als document 0112.

Teksten op StuCom over Eucharistie en Avondmaal zijn de documenten:

0109 Met brood en wijn gebeurt wel iets - Wim Houtman. Artikel in ND over 9e dialoogbijeenkomst pinksterchristenen - rooms-katholieken, 28-11-03

0111 Ontmoeting met Christus in Eucharistie en Avondmaal bisschop Joseph Lescauwat, msc - Inleiding tijdens de 9e dialoogbijeenkomst pinksterchristenen - rooms-katholieken, 28-11-03

0112 Pinkstergemeenten en avondmaalsbeleving - drs. H.H. Zegwaart Inleiding tijdens de 9e dialoogbijeenkomst pinksterchristenen - rooms-katholieken, 28-11-03

0106 Encycliek *Ecclesia de Eucharistia*, paus Johannes Paulus II, 2003

0086uk en **0086** The Lambs Supper / Het Avondmaal van het Lam - dr. Scott Hahn, professor Theologie en Schrift, Steubenville USA

0075 Hoofdstuk Avondmaal - Eucharistie in *De Bijbel in het licht van de oude kerkvaders* - drs. Martie Dieperink

0074 Eucharistie vieren met visie - Jan van Beeck ofm en Kees Slijkerman

Voor een overzicht van teksten uit de dialoog tussen pinksterchristenen en rooms-katholieken: zie document 9003 en/of 0093.

K.S./21-12-03

Noten

ⁱ Zie de getuigenissen verzameld en becommentarieerd door Edith L. BLUMHOFER's anthology, "*Pentecost in My Soul*"; *Exploration in the Meaning and Experience in the Early Assemblies of God*, Springfield: Gospel Publishing House, 1989.

ⁱⁱ Zo bijvoorbeeld Agnes N. Ozman in januari 1901, die de ervaring zelfs beschreef in termen van stromen van levend water, die uit haar binnenste vloeiden.

ⁱⁱⁱ De Pinksterkerken die sterk door het reformatorische gedachtegoed zijn beïnvloed, erkennen slechts twee sacramenten: Doop en Avondmaal. Er zijn echter ook groeperingen die nog een derde sacrament kennen: de Voetwassing. Zie H.D. Hunter, "Ordinances, Pentecostal", in: Stanley M. Burgess, Gary B. McGee en Patrick H. Alexander (red.), *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, Grand Rapids: Zondervan, 1988, 653-4.

^{iv} J. Calvijn, *Institutie* IV.17.12 en 18.

^v Het gaat mij hier nadrukkelijk om de theologische uitleg, want het moderne bijbelonderzoek relativeert de waarde van de copula 'is'. In het Aramees, de spreektaal van de Joden, ontbreekt deze geheel en al. Indien Jezus deze woorden in het Aramees heeft gesproken – hetgeen vrijwel vast staat – heeft Hij het woord 'is' helemaal niet op de lippen gehad. Pas bij de overzetting van zijn woorden naar het Grieks, moest het *estin* worden toegevoegd om de betekenis van de oorspronkelijke woorden te communiceren aan gelovigen die het Aramees niet machtig waren. Zie J. Jeremias, *New Testament Theology*, vol. 1, London, 1971, 288-292; en uitgebreider zijn studie over de *Eucharistic Words of Jesus*, London, *passim*.

^{vi} H. Zwingli, *Eine klare Unterichtung vom Nachtmal Christi*, Zürich, 1526, te vinden in de anthologie van A.E. McGrath, *The Christian Theology Reader*, London: 2001, 545-547.

^{vii} H.N. van Amerom, jr., "Jezus gedenken in het Avondmaal," *Parakleet*, 61 (1997): 3-8.

^{viii} *Parakleet* 82 (2002): 14-16, 15.

^{ix} Zie hierover M. van der Bend, "Kind en sacrament", in *Parakleet* 44 (1992): 3-10.

^x J.L. Karsten, "Gebruik van bekertjes bij het Avondmaal", *Parakleet* 25 (1887): 26-27. De kwestie ging in de jaren '80 spelen als gevolg van de Aids-epidemie. Op dat moment was er nog niet veel bekend over de mate van overdraagbaarheid van het HIV-virus. Sommige gemeenten die voor de viering van het Avondmaal tot dan toe druivensap hadden gebruikt, schakelden over op wijn, in andere gemeenten ontstond er vraag naar de avondmaalsstellen uit de VS, waarin er voor iedereen separate drinkbekertjes zijn.

^{xi} Een ander gevaar dat hier dreigt is een overaccentuering van het cognitieve aspect: "Als men maar *weet*..."

^{xii} Soms wordt er een minder gunstig verband gelegd tussen de viering van het Avondmaal. Dit gebeurt op basis van een verkeerde uitleg van 1 Cor. 11:30. Als deze woorden niet in de context van het hele gedeelte over de misbruiken rond de maaltijd van de Heer worden gelezen, dan krijgen die woorden een zeer dreigend karakter. Kwalijk wordt het echter als mensen deze woorden aangrijpen en de gemeente fijntjes op het aantal zieken in hun midden wijzen en daarmee suggereren 'dat er fundamenteel iets mis is.'